

VI "LIETUVOS PAMINKLAI"

Įm.kodas 110051791,
Šnipiškių g. 3, LT-09309 Vilnius, tel. (8 5) 272 40 95, faks. (8 5) 272 40 54

Aplinkos ministerija
Kvalifikacijos atestatas Nr. 1690, išduotas 2011-01-21

PROJEKTUOJAMO
OBJEKTO
DUOMENYS

Kaltanėnų dvaro sodybos fragmentai u.o.k. KVR 26699
Švenčionių rajono sav., Kaltanėnų sen., Kaltanėnų mstl.

PROJEKTO
PAVADINIMAS

Kaltanėnų dvaro sodybos fragmentų u.o.k. KVR 26699
Švenčionių rajono sav., Kaltanėnų sen., Kaltanėnų mstl.

INDIVIDUALUS APSAUGOS REGLAMENTAS

UŽSAKOVAS

Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos
Šnipiškių g. 3, LT – 09309, Vilnius, Lietuva
Tel. (8 5) 2734256, faks. (8 5) 2724058, el. p. centras@kpd.lt

BYLA

LP- 390 (K-2017) – IAR

Direktorius

Vydmantas Drumsta

Projekto vadovė

Daina Vanagaitė-Garbanovienė
At. Nr.: AM – A1118, KPD-3245
Tel. (8-5) 2734254; 8 662 42947

2017 m. spalio mėn.

KULTŪROS PAVELDO OBJEKTO INDIVIDUALAUS APSAUGOS REGLAMENTO TVIRTINIMO AKTAS

2017-11-23 Nr. LR1-347
(data)

Vilnius
(tvirtinimo vieta)

Tvirtinu Kaltanėnų dvaro sodybos fragmentai, 26699
kultūros paveldo objekto pavadinimas, unikalus kodas Kultūros vertybių registre

individualių apsaugos reglamentą

Parengimo data: 2017-11-03

Rengėjas (-ai): VĮ „Lietuvos paminklai“

Apsaugos zona (pažymėti) :

- laikinai nenustatoma apsaugos zona
- nenustatomas fizinės apsaugos pozonis
- nenustatomas vizualinės apsaugos pozonis

Apsaugos zonos ir jos pozonių ribų plano techninį rengimo darbą atliko: VĮ „Lietuvos paminklai“

Prie tvirtinimo akto pridedama: Individualus apsaugos reglamentas, 5 lapai; priedai, 28 lapai.

*Kultūros paveldo departamento prie
Kultūros ministerijos Vilniaus skyriaus
vedėjas*

(tvirtinančiojo pareigos)

(parašas)

Vitas Karčiauskas

(vardas, pavardė)

PATVIRTINTA

*Kultūros paveldo departamente
prie Kultūros ministerijos
Vilnius / Steponas redėjas*
(pareigų pavadinimas)

2017 m. lapkričio 23 d. tvirtinimo aktu
m. d. Nr. LRV-347

KULTŪROS PAVELDO OBJEKTO INDIVIDUALUS APSAUGOS REGLAMENTAS

2017-11-06 Nr. LP-390(K-2017)-1AR
(data)

Vilnius
(parengimo vieta)

I. BENDRIEJI DUOMENYS

1. Bendrieji kultūros paveldo objekto duomenys¹:

1.1. pavadinimas, unikalus kodas Kultūros vertybių registre (toliau –
Registras)

Kaltanėnų dvaro sodybos fragmentai

Unikalus kodas Kultūros vertybių registre 26699 (senas kodas G329K)

1.2. adresas *Švenčionių rajono sav., Kaltanėnų sen., Kaltanėnų mstl.*

1.3. įrašymo į Registrą teisės aktas (priėmęs subjektas, data, Nr.) *2002-12-16*

Kultūros vertybių apsaugos departamento direktoriaus įsakymas Nr. 389.

1.4. inicijavimo skelbti saugomu teisės aktas (priėmęs subjektas, data, Nr.)

1.5. skelbimo saugomu teisės aktas (priėmęs subjektas, data, Nr.) *2005-04-29; Nr. IV – 190*

1.6. skelbimo kultūros paminklu teisės aktas (priėmęs subjektas, data, Nr.) *-*

1.7. unikalus žemės sklypo Nr. (jeigu registruotas Nekilnojamojo turto registre)

<i>4400-2718-0947</i>
<i>8617-0001-0159</i>
<i>4400-1063-9795</i>
<i>4400-1073-4954</i>
<i>8617-0001-0329</i>
<i>4400-1164-3937</i>
<i>4400-1162-8712</i>
<i>8617-0001-0161</i>
<i>4400-2623-5741 C</i>

1.8. unikalus statinio Nr. (jeigu registruotas Nekilnojamojo turto registre) *8694-0164-1008 (Svirnas)*
8699-8004-2016 (šašlykinė)

1.9. yra kito kultūros paveldo objekto apsaugos zonoje (kultūros paveldo objekto pavadinimas, unikalus kodas
Registre): *Kaltanėnų miestelio istorinės dalies (u.k. 17086) vizualinės apsaugos pozonis*

¹ Įrašomi duomenys, žinomi individualaus apsaugos reglamento sudarymo metu. Su pasikeitusiais 1.4, 1.5, 1.8, 1.9 punktuose nurodytais duomenimis valdytojai viešai ir nemokamai susipažįsta Kultūros vertybių registro duomenų bazėje interneto adresu: <http://kvr.kpd.lt/heritage>

1.10. vertingosios savybės ar saugomos dalys ir elementai užfiksuoti ir teritorijos ribos apibrėžtos/nustatytos (kultūros paveldo objekto apskaitos dokumento pavadinimas, data, Nr., sudaręs/patvirtinęs subjektas)

Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos 2012-03-27 aktas Nr. KPD-RM-1762

1.11. už apsaugą atsakinga institucija (pavadinimas, centrinės buveinės ar padalinio adresas)

Kultūros paveldo departamento prie kultūros ministerijos Vilniaus skyrius, Šnipiškių g. 3, LT-09309 Vilnius, vilnius@kpd.lt

II. PAVELDOSAUGOS REIKALAVIMAI

2. Kultūros paveldo objekto ir jo teritorijos paveldosaugos reikalavimai :

2.1. Teritorijos tvarkymo principai

Siūlomas Kaltanėnų dvaro sodybos fragmentų apsaugos tikslas – saugoti viešam pažinimui ir naudojimui, t.y. sudaryti sąlygas dabarties ir ateities kartoms nekilnojamąjį kultūros paveldą lankyti, pažinti ir juo naudotis. Teritorijos tvarkymo tikslas – išryškinti ir atgaivinti vertybės kultūrinę vertę; sudaryti prielaidas darniai sodybos plėtrai, nepažeidžiančiai objekto vertingųjų savybių.

Pagrindiniai tvarkymo principai yra:

- sudaryti prielaidas vertingųjų savybių išryškinimui, apsaugai;
- atkurti pažeistus kompozicinius ir funkcinius ryšius vertybės teritorijoje;
- pritaikyti šiuolaikinėms reikmėms.

Atlikus išsamią vertybės ir ją supančios teritorijos analizę suformuluotos teritorijos planavimo kryptys. Planuojama kultūros paveldo objekto teritorija siūloma skirstyti į dvi pagrindines zonas:

- *Buvusi reprezentacinė (aktyvus poilsio zona)* – teritorijos šiaurinė dalis. Ši parko dalis gerai apžvelgiama važiuojant Molėtų ir Geležinkelio gatvėmis. Šioje teritorijos dalyje išlikę pagrindiniai tūrinės erdvinės kompozicijos fragmentai, kuriuos sudaro svirnas ir parko fragmentai. Teritorijos ribas žymi grioviai, pylimai ir želdinių juostos. Čia stovėjo dvaro rūmai, priešais rūmus buvo įrengtas parteras, šalimais pasodintas liepų ratas. Buv. daržų ir sodo vietoje įrengti teniso aikštynai. Šiuo metu ši dvaro sodybos dalis – miestelio parkas. Į teritoriją patenkama iš Geležinkelio g.; įrengta parkavimo aikštelė lengviesiems automobiliams, informacinis stendas. Siūloma išryškinti šios teritorijos dalies erdvinę struktūrą, buvusių dvaro rūmų vietoje pastatyti statinį, išlaikantį principinius tūrinius buv. rūmų parametrus, pagrįstus tyrimų duomenimis. Statinį siūloma pritaikyti parko lankytojų aptarnavimui, kultūrinei veiklai, meno kūrinių ekspozicijai ir kt. ŠR dalyje, už istorinės dvaro sodybos parko ribos, galima naujų statinių susijusių su parko priežiūra ir lankymu, laikinų statinių statyba. Numatyti patogų ir saugų pėsčiųjų patekimą į parką iš miestelio. Galimas buvusio tilto tarp miestelio ir dvaro sodybos atkūrimas.
- *Buvusi ūkinė (ramaus poilsio zona)* – pietinė parko dalis persiliejanti su natūraliais Žeimenos pakrantės želdynais. Tai rekreacinį potencialą turinti teritorija, kurioje siūloma plėtoti ramaus poilsio rekreacinę infrastruktūrą, palaikant ir saugant natūralią upės pakrantės ekosistemą. Ši teritorija apima tris *Natura 2000* buveinių (Žeimenos upė su buferinė zona, Pelkėti lapuočių miškai (9080)) ir paukščių apsaugai svarbias teritorijas.

2.2. Priemonės konkrečių komplekso vertingųjų savybių ir kompleksą sudarančių objektų apsaugai

Konkretūs nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos ir veiklos plėtojimo paveldosaugos reikalavimai bei tvarkybos priemonės nustatomi atsižvelgiant į vertingųjų savybių pobūdį.

Komplekso vertingoji savybė/ kompleksą sudarantys objektai	Paveldosaugos reikalavimai bei tvarkybos priemonės
Planavimo sprendiniai - planinės struktūros, tūrinės erdvinės kompozicijos fragmentai, kuriuos sudaro svirnas ir parko fragmentai	1. Prižiūrimos ir restauruojamos išlikę komplekso dalys: dvaro svirnas (u.o.k. 1656) ir parko fragmentai (u.o.k. 26700). Pageidautinas nevertingų statinių griovimas sunykus jų funkcijai. Tūrinė-erdvinė kompozicija gali būti plėtojama vadovaujantis tyrimų medžiaga. 2. Išsaugomi, išryškinami dvaro teritorijos ribas žymintys pylimai ir želdiniai, istorinės privažiavimų trasos. Šiuo metu Š, ŠR dalyje istorinio privažiavimo trasa užstatyta pavėsinėmis ir užtvėrta tvora (sklype Nr. 8617-

	<p>0001-0161) – šiuos statinius siūloma atitraukti nuo dvaro teritoriją žyminčio pylimo apatinės ribos.</p> <p>3. Šiaurinėje teritorijos (buv. reprezentacinėje) dalyje galimas neišlikusių komplekso dalių atkūrimas, t.y. naujo statinio statyba buv. ponų namo vietoje, tikslu išryškinti istorinę komplekso planinės bei tūrinės-erdvinės struktūros ašį: ponų namas – liepų alėja – bažnyčia.</p> <p>4. Naujas statinys turi būti kontekstualus ir derėti vertybės aplinkoje. Naujai statybai naudoti aukštos kokybės natūralias medžiagas. Neleistinas medžiagų imitacijų naudojimas (čerpių imitacijos skardos lakštų, plastikinių dailylenčių ir stalių gaminių, laminuotų, plastifikuotų apdailos plokščių, akmens imitacijos keraminių plytelių ir pan.). Galimas atkūrimas pagal tyrimų duomenis.</p> <p>5. Pietinėje (buv. ūkinėje) komplekso dalyje, siūloma plėtoti ramaus poilsio rekreacinę infrastruktūrą, palaikant ir saugant natūralią upės pakrantės ekosistemą, išsaugant istorines trasas ir teritorijos funkcinį planą (laikantis p. 4 reikalvimų).</p> <p>6. Leidžiami tvarkomieji statybos darbai kituose objektuose:</p> <ul style="list-style-type: none"> - remontas, rekonstravimas nedidinant statinių tūrio; - nevertingų statinių griovimas sunykus jų funkcijai; <p>7. Komplekso teritorijoje įsiterpusi <i>Natura 2000</i> buveinių apsaugai svarbi teritorija - pelkėti lapuočių miškai. Šis želdynų ruožas istoriškai skyrė reprezentacinę ir ūkinę dvaro dalis, todėl labai svarbus komplekso struktūrai. Šios teritorijos dalies tvarkymą reglamentuoja LR Vyriausybės nutarimas "Dėl bendrųjų buveinių ar paukščių apsaugai svarbių teritorijų nuostatų patvirtinimo" (2004 m. kovo 15 d. Nr. 276).</p> <p>8. Teritorijoje esantys Žeimenos pakrantės želdynai tvarkomi ir rekreacijai skirta infrastruktūra šioje teritorijos dalyje gali būti plėtojama taikant LR Vyriausybės nutarimo „Dėl specialiųjų žemės ir miško naudojimo sąlygų patvirtinimo“ XXIX skyriaus „Vandens telkinių apsaugos juostos ir zonos“ ir LR Vyriausybės nutarimo "Dėl bendrųjų buveinių ar paukščių apsaugai svarbių teritorijų nuostatų patvirtinimo" reikalavimus.</p> <p>9. Teritorijos pritaikymo veikla: pritaikymas žmonių su negalia reikmėms, šiuolaikiniams saugos ir higienos reikalavimams.</p> <p>10. Išsaugoti vizualinį teritorijos vientisumą, atsisakant įvairaus tipo aptvėrimų, nesusijusių su teritorijos apsauga ir išsaugojimu.</p>
<p><i>Žemės ir jos paviršiaus elementai</i> – Žeimenos dešinio kranto slėnio terasos: viršutinė terasa Š-ŠV teritorijos dalyse ir apatinė terasa centrinėje ir P-PR teritorijos dalyse</p>	<p>Saugoti natūralaus reljefo pobūdį.</p> <p>Veikla, galinti daryti neigiamą poveikį reljefui (pvz. žemės paviršiaus formavimo darbai), turi būti suderinta su už kultūros paveldo objekto apsaugą atsakinga institucija.</p>
<p><i>Artimiausios supančios aplinkos kultūrinio kraštovaizdžio autentiškumas</i> – kultūrinis kraštovaizdis, supantis dvaro sodybą iš P ir PR</p>	<p>Saugoti panoramas į Kaltanėnų miestelį, neužstatant neigiamą vizualinę įtaką darančiais statiniais (tarp jų inžinerinės paskirties, nesusijusiais su teritorijos naudojimu ir apsauga). Visa nagrinėjama teritorija yra Aukštaitijos nacionalinio parko ribose. Artimiausios supančios aplinkos kultūrinio kraštovaizdžio autentiškumą užtikrina šiose teritorijos dalyse išsidėstę saugomos teritorijos - Kaltanėnų urbanistinis draustinis, Žeimenos botaninis – zoologinis draustinis, saugoma vietovė – Kaltanėnų miestelio istorinė dalis (u.o.k. 17086) bei jos apsaugos zonos vizualinės apsaugos pozonis ir jų šių teritorijų apsaugos reglamentai.</p>

<p>Kompleksą sudarantis objektas: <i>Kaltanėnų dvaro sodybos fragmentų svirnas (u.o.k.1656)</i></p> <p>Vertingosios savybės¹:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. tūris – kompaktinis, stačiakampio plano 2 a. su pastoge ir 2 a. priesvirniu; 2. aukštų išplanavimas – I ir II a. narvelinis, trijų patalpų; 3. priesvirnio medinių kolonėlių su bazėmis ir kapiteliais tipas; 4. ŠR fasado 2 a. atviras, įgilintas priesvirnis; 5. medinių rąstų sienos, kampuose suleistos į kertes; medinės I ir II a. perdangų sijos; medinės gegninės stogo konstrukcijos tipas; medinių vidaus laiptų, vedančių iš II a. į pastogę, tipas; ŠR ir PR fasadų skydų medinių dekoruotų vėjalenčių tipas; ŠV, PR fasadų skydų ir PV fasado I, II a. medinės langų staktos; ŠR fasado I ir II a. medinės durų staktos; profiliuoti medinių sijų galai 	<div style="text-align: right;"> </div> <ol style="list-style-type: none"> 1. Galimi tvarkybos darbai kultūros paveldo objekte: <ul style="list-style-type: none"> - taikomieji ir ardomieji tyrimai; - avarijos grėsmės pašalinimo darbai; - remontas, konservavimas, restauravimas. 2. Galimas pritaikymas atliekant tvarkomuosius statybos darbus; šių darbų planavimas ir projektavimas. <p>Galimos svirno paskirtys – visuomeninė, kultūros, poilsio, gyvenamoji.</p> <p>Vykdam tvarkybos darbus maksimaliai išsaugoti autentiškumą (formos, medžiagiškumo ir aplinkos); naujų elementų įvedimą grįsti tyrimais (konstrukcijų, istoriniais, architektūros), išsaugant objekto vientisumą.</p>
<p>Kompleksą sudarantis objektas: <i>Parko fragmentai (u.o.k. 26700)</i></p> <p>Vertingosios savybės²- želdynai ir želdiniai:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. mažalapių liepų alėjos fragmentai Š teritorijos dalyje, tarp viršutinės ir apatinės terasų; 2. liepų eilės fragmentai ŠV teritorijos dalyje; 3. klevų ir liepų eilė, juosianti viršutinės terasos pakraštį; 4. pavieniai medžiai, jų grupės, vyrauja vietinių rūšių medžiai. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tvarkomi vertingi želdiniai ir jų sistemos; atsodinami sunykę vertingi želdiniai ir jų sistemos. Liepų alėja tarp viršutinės ir apatinės terasų išryškinama taikant kraštovaizdinį kirtimą. Takų dangos gruntinės, galimas fragmentiškas lauko akmenų ar medžio dangų panaudojimas. 2. Vertingų medžių eilės, alėja, pavieniai medžiai ar jų grupės turi būti tvarkomos pagal parko regeneracijos projektą, parengtą remiantis dendrologinių tyrimų išvadomis ir rekomendacijomis. 3. Galimas mažųjų kraštovaizdžio architektūros statinių įrengimas. Suolai, lieptai, šviestuvai, pavėsinės ir kt. įrengiami naudojant natūralias medžiagas: medį, metalą, akmenį. 4. Galimas prieplaukų įrengimas. 5. Prieš tvarkymo darbus atlikti dendrologinius, istorinius fizinius tyrimus.

Pastabos:

Visi tvarkybos darbai vykdomi nepažeidžiant vertingųjų savybių, nustatytų Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos akte 2012-03-27 Nr. KPD-RM-1762. Visi tvarkybos darbai gali būti vykdomi tik gavus už kultūros paveldo objekto apsaugą atsakingos institucijos leidimą.

1 Papildomai žiūrėti Akta Nr. KPD-RM-1762 (1 priedą).

2 Papildomai žiūrėti Akta Nr. KPD-RM-1762 (2 priedą).

2.3. Transporto dalis

Privažiavimas iki reprezentacinės dvaro sodybos dalies yra iš Geležinkelio g. Ten yra įrengta parkavimo aikštelė lengviesiems automobiliams. Buvęs ūkinis privažiavimas į žemutinę terasą atsišakoja nuo Molėtų g., kur šiuo metu įsikūrusi pakelės maitinimo įstaiga (šašlykinė). Naujų įvažiavimų motorizuotoms transporto priemonėms nenumatoma.

Patekimas į vertybės teritoriją iš aplinkinių rekreacinių teritorijų, esančių Žeimenos upės pakrantėje, taip pat galimas vandeniui (vandens transporto priemonėmis), tuo tikslu galimas prieplaukų – lieptelių įrengimas.

3. Kultūros paveldo objekto apsaugos zonos ir pozonių paveldosaugos reikalavimai (įrašyti jeigu laikinai nenustatoma apsaugos zona ar nenustatomas fizinės ar vizualinės apsaugos pozonis):

Apsaugos zonos vizualinės apsaugos pozonio tvarkymo priemonės:

- Apsaugos zonoje esantys sklypai, ribojant urbanistinį intensyvumą, darantį neigiamą vizualinę įtaką kultūros paveldo objektui, nedalinami į smulkesnius vienetus.

- Sklypas adresu Švenčionių r. sav., Kaltanėnai, Sodo g. 1B Kaltanėnų miestelio bendrajame plane priskiriamas bendro naudojimo erdvių, želdynų teritorijoms. Teritorijoje siūloma plėtoti ramaus poilsio rekreacinę infrastruktūrą, palaikant ir saugant natūralią upės pakrantės ekosistemą.

- Sklype adresu Švenčionių r. sav., Kaltanėnai, Sodo g. 1A Kaltanėnų miestelio bendruoju planu numatoma urbanizuoti: galima vienbučių ir dvibučių gyvenamųjų pastatų statyba. Šioje apsaugos zonos vizualinės apsaugos pozonio dalyje leidžiami tvarkomieji statybos darbai: remontas, rekonstravimas, griovimas, naujų statinių ir pastatų statyba. Maksimalus statinių aukštis - 9 m nuo žemės paviršiaus iki stogo kraigo (vienas aukštas su mansarda). Užstatymo pobūdis - ekstensyvi mažaaukštė statyba. Statinių stogų ir fasadų apdailai naudoti regiono tradicinei architektūrai būdingas medžiagas ir spalvas.

- Reikalavimai apsaugos zonos tvarkymui:

- Visa apsaugos zonos vizualinės apsaugos pozonio teritorija patenka į Aukštaitijos nacionalinio parko ribas. Vakarinė šios teritorijos dalis patenka į Žeimenos botaninį-zoologinį draustinį, kuriame saugomi raiškūs Žeimenos slėnis ir saugomų augalų bei gyvūnų rūšių buveinės Žeimenos upėje, jos užliejamose pievose bei paslėnio miškuose. Centrinė ir rytinė apsaugos zonos vizualinės apsaugos pozonio dalis patenka į Kaltanėnų urbanistinio draustinio ribas. Žeimenos upė su buferine zona priskiriama *Natura 2000* teritorijoms svarbioms buveinių apsaugai.

- Teritorijai taikomi LR vyriausybės nutarimo "Dėl Aukštaitijos nacionalinio parko planavimo schemos (ribų ir tvarkymo planų) patvirtinimo", LR aplinkos ministro įsakymo „Dėl Aukštaitijos nacionalinio parko apsaugos reglamento“, LR Vyriausybės nutarimo „Dėl specialiųjų žemės ir miško naudojimo sąlygų patvirtinimo“ XXIX skyriaus „Vandens telkinių apsaugos juostos ir zonos“, LR Vyriausybės nutarimo "Dėl bendrųjų buveinių ar paukščių apsaugai svarbių teritorijų nuostatų patvirtinimo" reikalavimai.

PRIEDAI:

1. Kultūros vertybės teritorijos ir apsaugos zonos schema, 1 lapas;
2. Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos 2012-03-27 aktas Nr. KPD-RM-1762, 9 lapai;
3. Objekto apibūdinimas, 2 lapai;
4. Istorinė ir ikonografinė medžiaga, 10 lapų;
5. Foto – fiksacija, 6 lapai;

Projekto vadovė, architektė

D. Vanagaitė – Garbanovienė

(reglamentą parengusio pareigos)

(parašas)

(vardas, pavardė)

ŽYMĖJIMAI

SAUGOMOS TERITORIJOS (DRAUSTINIAI):

- Kaltanėnų urbanistinis draustinis;
- Žeimenos botaninis–zoologinis draustinis.

KALTANĖNŲ DVARO SODYBOS FRAGMENTAI (26699):

- Nekilnojamosios kultūros vertybės apibrėžtos teritorijos ribos;
- Apsaugos zonos vizualinės apsaugos pozonis;
- Nekilnojamojo kultūros paveldo objektas.

GRETA ESANČIŲ NEKILNOJAMŲ KULTŪROS VERTYBIŲ TERITORIJŲ IR APSAUGOS ZONOS RIBOS:

- Kaltanėnų miestelio istorinė dalis (17086);
- Kaltanėnų Švč. M. Marijos Angeliškosios bažnyčios statinių kompleksas (30803);
- Kaltanėnų miestelio istorinės dalies (17086) apsaugos zonos vizualinės apsaugos pozonis.

TERITORIJOS VERTINGOSIOS SAVYBĖS:

- Liepų alėjos fragmentai;
- Medžių eilės.

TERITORIJOJE ESANTIS VERTINGŲ SAVYBIŲ POŽYMIŲ NETURINTIS OBJEKTAS:

- Pastatas.

KITI ŽYMĖJIMAI:

- Kadastrinių sklypų ribos;
- Kadastrinių sklypų numeriai;
- Esamų kelių ašys;
- Neišlikusių, pakitusių kelių ašys (buv. 1944 m.);
- Natura 2000 teritorija;
- Buveinių apsaugai svarbios teritorijos ribos.

EKSPLIKACIJA

KOMPLEKSO DALYS:

- ① Svirnas (36110, G329K1, AtV 667, 8694–0164–1008);
- ② Parko fragmentai (26700, G329K2).

TERITORIJOS VERTINGOSIOS SAVYBĖS:

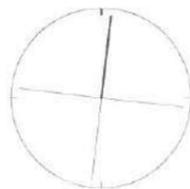
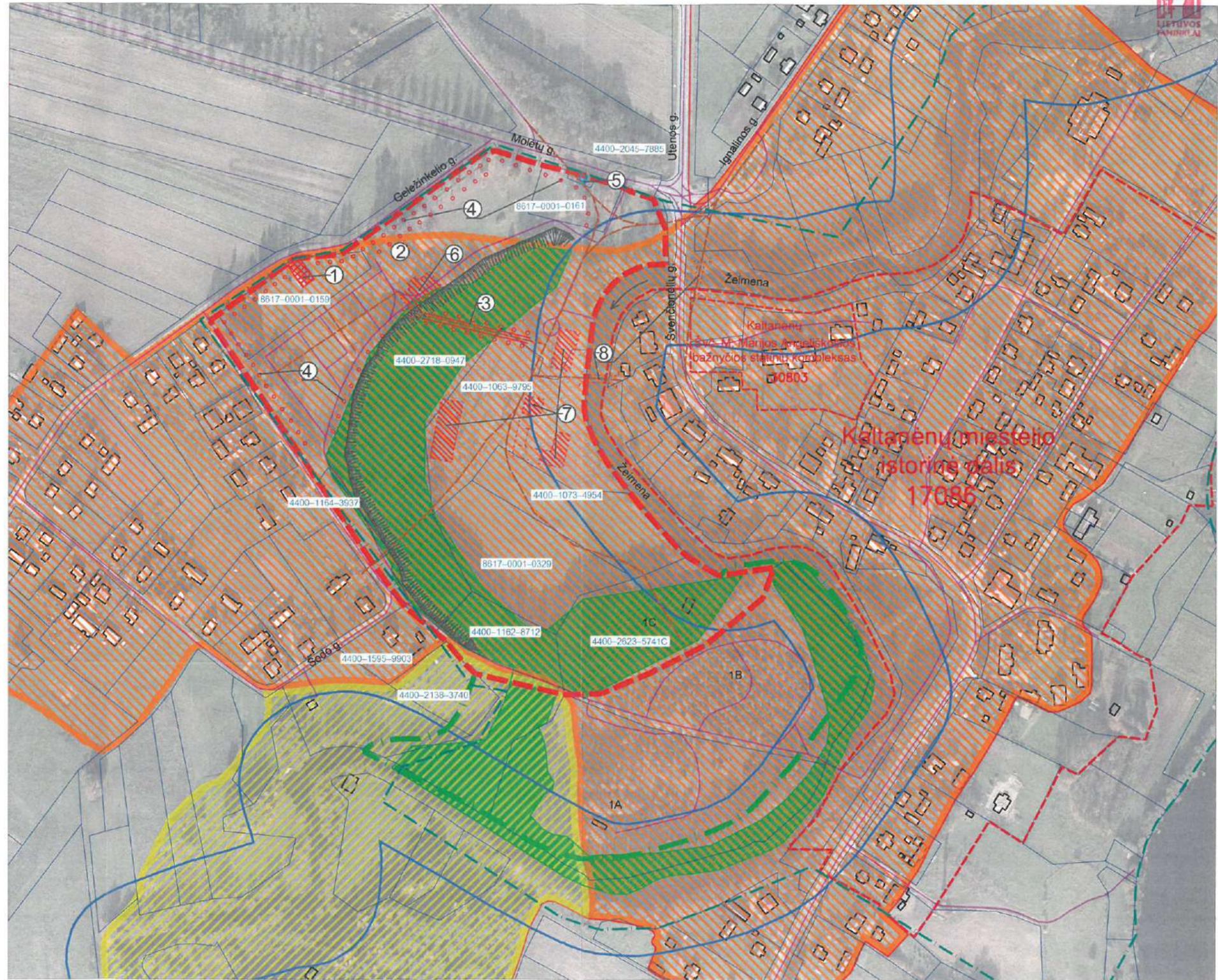
- ③ Alėja;
- ④ Medžių eilės.

TERITORIJOJE ESANTIS, VERTINGŲ SAVYBIŲ POŽYMIŲ NETURINTIS OBJEKTAS:

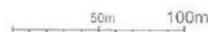
- ⑤ Pastatas.

BUVUSIŲ STATINIŲ VIETOS (nejtrauktos į aktą KPD–RM–1762, matomos 1944 m. ortofoto):

- ⑥ Rūmų vieta;
- ⑦ Ūkinių pastatų vietos;
- ⑧ Tiltų vietos (buv. 1944 m., nepatenka į vertybės teritoriją).

M 1:4000

Kultūros vertybių registras © Kultūros paveldo departamentas
 ORT10LT © Nacionalinė žemės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos
 GDR10LT © Nacionalinė žemės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos
 SŽNS_DR10LT © Nacionalinė žemės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos
 www.regia.lt © Valstybės įmonė Registrų centras

Atestato Nr.	VI „Lietuvos paminklai“			Kaltanėnų dvaro sodybos fragmentų u.o.k. KVR26699 INDIVIDUALUS APSAUGOS REGLAMENTAS	
1690				Švenčionių rajono sav., Kaltanėnų sen., Kaltanėnų mstl.	
3245, A1118	PV	D. Vanagaitė-Garbanovienė		2017	KULTŪROS VERTYBĖS TERITORIJOS IR APSAUGOS ZONOS SCHEMA
3668	Arch.	S. Bugenienė		2017	
	Arch.	G. Bugenis		2017	
Etapas	Užsakovas: Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos			LP-390 (K-2017) – IAR	
				Lapas	Lapų
				1	1

Pavadinimas: Kaltanėnų dvaro sodybos fragmentai

Unikalus kodas Kultūros vertybių registre: 26699

Senasis kodas: G329K

Teritorijos plotas: 133960 m²

Vizualinės apsaugos zonos plotas: 67800 m²

Reikšmingumo lygmuo: regioninis

Kaltanėnų dvaro sodybos fragmentų vertę sudaro architektūrinių, želdynų ir kraštovaizdžio vertingųjų savybių derinys:

- *architektūrinis (lemiantis reikšmingumą retas);*
- *kraštovaizdžio;*
- *želdynų (lemiantis reikšmingumą tipiškas).*

Geografinė padėtis. Kaltanėnų dvaro sodybos fragmentai yra rytinėje Lietuvos dalyje, Kaltanėnų mstl., Švenčionių raj. Nagrinėjama teritorija nuo Švenčionių miesto nutolusi ~20 km, nuo Ignalinos miesto 18 km.

Situacija. Vertybės teritorija Šiaurinėje dalyje ribojasi su Molėtų g., Rytinėje - su Švenčionių g., Žeimenos upės dešiniuoju krantu, Pietinė riba siejasi su Sodo g., Vakarinė riba yra sutapdinta su Sodo ir Geležinkelio gatvėmis. Visa teritorija yra Aukštaitijos nacionaliniame parke; patenka į Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ buveinių apsaugai (Pelkėti lapuočių miškai, Žeimenos upė su buferine zona) ir paukščių apsaugai svarbias teritorijas.

Didžioji nagrinėjamos teritorijos dalis (išskyrus šiaurinį pakraštį) priklauso Kaltanėnų urbanistiniam draustiniai (konservacinio funkcinio prioriteto zona - draustinis).

Apsaugos zonos vizualinės apsaugos pozonio vakarinė dalis patenka į Žeimenos botaninio-zoologinio draustinio teritoriją, taip pat dalinai sutampa su saugomos vietovės - Kaltanėnų miestelio istorinės dalies (u. o. k. 17086) - vizualinės apsaugos pozoniu.

Sodybos teritorijoje yra privačios nuosavybės (kad. Nr. 8617-0001-0159, 8617-0001-0161, 4400-1164-3937, 4400-1063-9795, 4400-1073-4954, 8617-0001-0329) ir bendrojo naudojimo teritorijos 4400-1162-8712, 4400-2623-5741C, 4400-2718-0947 (Kaltanėnų dvaro parkas) sklypų.

Tūrinė – erdvinė kompozicija

Išraiškingo reljefo vertybės teritorija yra išsidriekusi dešiniajame Žeimenos upės krante, žemutinėje (buv. ūkinės dvaro dalis) ir aukštutinėje (buv. reprezentacinė dvaro dalis) terasose. Dvaro formavimosi ir klestėjimo periodu nuo reljefo perkritimo keteros, ant kurios buvo pastatytas dvarininkų namas, atsivėrė gražus Žeimenos upės vingis, už jos – Kaltanėnų miestelis su bažnyčia.

Pagrindiniai elementai šiuo metu formuojantys sodybos planinę bei tūrinę – erdvinę struktūrą yra išlikęs sodybos reljefas: Žeimenos dešinio kranto slėnio viršutinė terasa Šiaurės vakarinėje teritorijos dalyje ir apatinė terasa centrinėje ir Pietinėje – Pietrytinėje teritorijos dalyse; želdiniai: Vakarinėje ir Šiaurinėje

sodybos dalyje išlikusios sodybos ribą žyminčios liepų alėjos su grioviu; svarbi teritorijos ryšių formantė – išlikusi liepų alėja, vedanti iš viršutinės terasos į apatinę (nuo buvusio dvarininkų namo link bažnyčios); reprezentacinės dalies (viršutinės terasos) pakraštyje, ties ketera, suformuota klevų ir liepų eilė, liepų ratas prie buvusio pagrindinio įvažiavimo į dvarvietę Šiaurės Vakariniėje teritorijos dalyje (ten šiuo metu įrengta automobilių stovėjimo aikštelė). Netoliese stovi vienintelis išlikęs dvaro sodybos pastatas – svirnas. Į pietvakarius nuo jo buvo sodas ir daržas (šiuo metu dalis buv. sodo teritorijos yra aikštynai skirti aktyviam poilsiui, o dalis – privati nuosavybė). Žemutinėje terasoje (ūkinėje dvaro sodybos dalyje) driekiasi pievos, arčiau Žeimenos įrengta pavėsinė, lieptelis/prieplauka.

Vietiniai gyventojai, puoselėjantys savo krašto kultūros ir gamtos paveldą mini anksčiau dvaro parko teritorijoje klestėjusias, o šiuo metu nykstančias augalų rūšis: Raktažolė (*lot. Primula veris*), Paprastoji dedešva (*lot. Malva neglecta*), Smulkiažiedė tūbė (*lot. Verbascum thapsus*), Plačialapis šaukštis (*lot. Petasites hybridus*), Snaputis pievinis (*lot. Geranium pratense*), Spaputis miškinis (*lot. Geranium sylvaticum*). Pasakojimuose minima, kad dvarvietėje buvo augintos senosios parkinės rožės ir bijūnai.

Architektūra

Medinis dvarininkų namas, kaip ir kiti sodybos statiniai (jų minima virš dešimties) neišliko (žiūr. istorinę dalį, priedas Nr. 4). Vienintelis išlikęs sodybos pastatas – dviaukštis medinis svirnas – kultūros paveldo vertybė (u. k. 1656) yra valstybės saugomas. 1977 m. Paminklų konservavimo institute buvo paruošti Svirno apmatavimai, restauravimo ir pritaikymo dokumentacija (autorė architektė R. Tarabildienė), pagal projektą buvo dalinai atlikti restauravimo darbai. 2016 – 2017 m. parengtas ir patvirtintas „Kaltanėnų dvaro sodybos fragmentų komplekso svirno kapitalinio remonto ir tvarkybos darbų (restauravimo, remonto ir avarijos pašalinimo) projektas“ (PV R. Zilinskas). Projektas rengiamas įgyvendinimui.

**Kaltanėnų dvaro, Švenčionių r., sodyba
Istorinė charakteristika**

Dr. Dalė Puodžiukienė

Žygimantas Kęstutaitis XV a. ketvirtame dešimtmetyje Kaltanėnų vietovę dovanojo bajorams Narbutams. Istoriniuose šaltiniuose Narbutų dvaras minimas nuo XVI a. pradžios. 1743 m. Lydos pavieto pakamaris Mykolas Narbutas pardavė Kaltanėnų valdą (dvarą, miestelį, palivarkus, karčemas, užtvankas, malūnus, taip pat įsipareigojimus globoti miestelyje buvusius vienuolyną ir bažnyčią) Mikalojui Ruščicui. 1815 m. Kazimieras Ruščicas užrašė dvarą ir miestelį dukteriai Klotildai Ruščicaitei Lopacinskienei. XIX a. pabaigoje dvaras buvo praskolintas ir 1870 m. jį iš varžytinių nusipirko Dmitrijus Nikolajevičis Maurus (tikriausiai jo dalį, nes 1911 m. vienkiemiais išdalinta Žemės bankui priklausiusi dvaro žemių dalis). 1872 (kitur 1876m.) dvaras kaip kraitis perėjo dukros Marijos fon Ekse nuosavybėn. 1904 m. jos valdai priklausė 1944 dešimtinės žemės. XX a. antrajame dešimtmetyje dvaro savininku buvo pulkininkas Pavelas Mordvinovas, trečiajame dešimtmetyje – Kopecas. Po antrojo pasaulinio karo dvarvietę valdė Černiachovskio vardo kolūkis. Dabar nuosavybė įvairi.

Apie ankstyvąją sodybų struktūrą ir užstatymą žinių kol kas nėra. 1722 m. inventoriuje aprašyta tradicinė sodyba, kurią sudarė rūmai, du svirnai, vežiminė, tvartai, kluonas, kiti ūkio trobesiai, o taip pat nelokalizuoti statiniai - „už tilto stovėjo seni apleisti mūrai, kuriuose anksčiau buvo paryžietiškas rūmas, ten pat mediniai vartai“. To paties inventoriaus tekste pateikiama žinia, kad „iš kitos tilto pusės einant į bažnyčią prie vieškelio stovi tėvų pranciškonų karčema“. Dėl to galima manyti, kad griuvėsiai buvo už tilto arčiau pagrindinių kelių sankryžos esančioje sodybvietės dalyje¹.

Rimtesnių žinių apie sodybos užstatymą yra nuo XIX a. To meto sodybos struktūra atsekama pagal kartografinius šaltinius. Duomenis papildo inventoriai. 1811 m. plane dvaro sodyba pavaizduota labai schematiškai, tačiau dvarvietė parodyta dabartinėje vietoje (1 pav.). Pagal 1838 m. inventorių sodyboje stovėjo keturiolika pastatų (pono ir ūkvedžio namai, du svirnai, tvartas, paukštidė, malūnas, dviejų aukštų bravoras, kalkinė su krosnimi ir kt.), prieš metus buvo užveistas sodas. 1842 m. planas fiksuoja svarbesnių pastatų išdėstymą (2 pav.). Reprerentacinė dalis buvo viršutinėje terasoje. Į pagrindinį kiemą įvažiuodavo iš šiaurinėje pusėje dvarvietę ribojusio keliuko. Kiemą supo želdiniai – parkas rytuose ir sodas vakaruose. Ponų namas stovėjo pietinėje kiemo kraštinėje ties šlaitu. Iki dabar išlikęs medinis dviaukštis svirnas buvo kitoje iš šiaurės sodybą ribojusio kelio pusėje. Ūkinė dalis su plane gerai matomu diendaržiniu tvartu ir kitais pastatais buvo apatinėje terasoje.

XX a. pradžios planus (3 ir 4 pav.) ir 1944 m. aeronuotraukas (5 ir 6 pav.) sulyginus su 1842 m. planu, atsekami per šimtmetį įvykę pakitimai. XIX a. antroje pusėje dvaro svirnas įtrauktas į sodybos teritoriją. Dėl to pakeistas sodybos šiaurinės ribos kontūras. Sodybvietė perimetru užsodinta medžių alėjomis ar eilėmis ir apribota grioviu (žiūr. nuotrauka Nr.9). Priešais rūmus įkurtas apskritas parteras. Po 1901 m. apatinėje terasoje nuo rūmų link upės vedančios alėjos ašyje pastatytas ilgas stačiakampis pastatas. Ūkinės dalies užstatymas suprastėjo: išnyko pastatai į pietus nuo diendaržinio tvarto.

¹ A. Miškinis spėja, kad XVIII a. būta kelių tai pačiai Narbutų giminei, bet skirtingoms šeimoms priklausiusių sodybų. Be jau minėto 1722 m. inventoriaus teksto autoriui šią mintį piršo 1736-1738 ir 1738 m. dokumentų sulyginimas. Juose nurodomi Mykolo Narbuto Kaltanėnų dvaras (buvęs prie miestelio) ir Vladislavo Narbuto Kaltinėnų dvaras (anot A. Miškinių nežinia kur buvęs, tačiau su jam priskirtu miesteliu) [A. Miškinis. Kaltanėnai. Rytų Lietuvos miestai ir miesteliai. p. 94-95]. Tačiau gali būti, kad skirtingiems savininkams priklausė tos pačios sodybos skirtingo laikotarpio dalys: senoji dalis – sugriuvęs „paryžietiškas“ XVII a. mūrinis statinys, ir naujoji dalis – XVIII a. reprerentacinis kiemas, vėliau įgijęs klasicistinį charakterį.

Nežiūrint pakeitimų, principinė sodybos struktūra išliko iki XX a. vidurio. Pagal 1901 m. planų ir 1944 m. aeronuotraukų medžiagą ant 1944 m. aeronuotraukos pagrindo paruošta buvusi **sodybos užstatymo schema (7 pav.)** iliustruoja XIX a. užstatymo planą. Visi joje pavaizduoti pastatai buvo mediniai².

Dvaro sodybos užstatymas, o tuo pačiu ir struktūra sunyko pokaryje. Nykimo procesą iliustruoja A. Miškinio straipsnyje pateikti Kaltanėnų miestelio planai. 1945 m. miestelio plano schemoje pavaizduoti dauguma 1944 aeronuotraukoje fiksuotų pastatų, 1956 m. tikrosios būklės plane reprezentacinėje dalyje nebėra ponų namo, išliko dviaukštis svirnas, ūkinėje dalyje - tvarto fragmentai, prie jų didelis ūkinis pastatas, veikiausiai klojimas, pastatas alėjos ašyje ir keletas nedidelių statinėlių šiaurinėje pusėje. 1969 m. urbanistikos paminklo schemoje ir 1971 tikrosios būklės plane pavaizduotas dviaukštis svirnas, stačiu kampu į jį - klėtelė (ankstesniuose planuose jos nėra), daržinė, kiti pokaryje šalia svirno atsiradę pastatėliai³. Apačioje tebestovi klojimas, nebėra diendaržinio tvarto likučių. 1980 m. urbanistikos paminklo teritorijos pastatų schemoje pavaizduoti visi 1969 m. buvę pastatai, ir keletas nedidelių statinėlių netoli svirno.

XX a. septintame - aštuntame dešimtmetyje augant miesteliui, parengti numatomų užstatyti teritorijų planai. Pagal 1972 m. užstatymo projektą (autorė B. Adomaitienė) sklypai suformuoti prie vakarinės ir šiaurinės parko ribos. Jie dalinai užstatyti. Šios krypties užstatymo plėtrą 2015 m. patvirtino bendrasis Kaltanėnų planas. 2014 m. buvo parengtas ir 2015-16 m. įgyvendintas dvaro teritorijos sutvarkymo planas. Jame įrengtos poilsio ir žaidimų aikštelės, teniso kortai. Į naują darinį inkorporuoti senieji dvaro sodybos elementai – želdiniai, sodybos perimetrą žyminti alėja, griovys, dviejų aukštų svirnas. Teniso kortai įrengti buvusio sodo vietoje. Buvusio sodo teritoriją kertantis takas beveik sutapdintas su senuoju sodo taku. Pirminio įvažiavimo vietoje įrengtas lankytojų įėjimas ir stovėjimo aikštelė jų automobiliams.

Vienintelis išlikęs sodybos pastatas – dviaukštis svirnas – kultūros paveldo vertybė, į saugomų kultūros paveldo objektų sąrašus įrašytas dar sovietmečiu (Atv. 667). Svirnas veikiausiai pastatytas XVIII a. paskutiniame ketvirtyje (pagal M. Morełowski – XVIII a. pabaigoje⁴). 1838 m. inventoriuje⁵ nurodoma, jį buvus dviejų aukštų, 31 aršino ilgio, 9 aršinių pločio ir tokio pat aukščio, pušies medienos, uždengtą gontais. Aukštuose buvo po tris patalpas su įėjimais iš galerijų. Vienoje pirmo aukšto patalpoje buvo aruodai. Penkiose patalpose grindys ir lubos buvo iš lentų, o vienoje antro aukšto patalpoje lubos iš pušies rąstelių (įranga prieš vagis; veikiausiai patalpa buvo skirta vertingesnių daiktų laikymui). Antrojo aukšto galinės patalpos turėjo po didesnį langą. Pagrindinį fasadą puošė dviaukštė galerija, kurią sudarė dešimt medinių kolonų su tvorele antrame aukšte. Svirno principinė struktūra, tūrio ir fasadų kompozicija per laiką beveik nepakito. Tačiau detalės ir įrangos elementai buvo keičiami. XX a. pradžios nuotraukoje⁶ (9 pav.) pastatas aiškių lakoniškų

² Ponų namas turėjo iškilti dar XVIII a. Buvo simetriško stačiakampio plano ir tūrio, su keturšlaičiu stogu (1944 m. nuotraukoje vakarinis galas turi tokį stogą). Pagal I. Baliulytės tyrimus 1868 po XIX a. vidurio perstatymų jis buvo 16 sieksnių ilgio ir 7 sieksnių pločio; tvirtas, tašytų rąstų, apkaltas lentomis. Pastatą sudarė devyni kambariai, kamara. Po namu minimas trijų patalpų rūsys. Perstatant veikiausiai praplėstas vakarinis namo galas – jis ilgesnis, prie namo pristatyti du pusiau įstiklinti prieangiai – verandos.

³ Klėtelė pastatyta ar perkelta iš kitur pokaryje. MMT archyve (dabar KPC paveldosaugos biblioteka; 2061) saugomame šios dvaro sklypo dalies plane be klėtelės parodyti kluonas, tvartas ir rūsys (veikiausiai statytas ant buvusios virtuvės rūsiu). Tai ne dvaro laikotarpio pastatai. R. Firkovičius istoriniuose tyrimuose bando klėtelę sutapatinti su 1838 m. inventoriuje minimu antruoju svirnu. Tačiau inventoriuje aprašomas netoli pagrindinio dviaukščio svirno stovėjęs senas svirnas nėra tapatus klėtelei. Jis buvo dviejų aukštų, artimo kvadratumo plano (11 aršinių ilgio ir 9 aršinių pločio, ir tokio pat aukščio, kaip didysis), suręstas iš *apskritų* pušinių rąstų, t.y. tradicinio svirno - lobyno (*lamuso*) tipo. Dviejų, dažnai vienoje eilėje sustatytų svirnų tradicija būdinga baroko laikotarpiui..

⁴ M. Morełowski. *Przewodnik po okolicach Wilna*. Wilno, 1939, s. 254;

⁵ LVIA, F.525, apr.8, b.1307, l. 2-4;

⁶ LVIA, F.1135, ap. 3, b.509 (Signatūra pateikta I.Baliulytės darbe „Kaltanėnų dvaro sodybos istoriniai tyrimai“. [Asmeninis I.Baliulytės archyvas].

formų, be dekoru elementų, apart senų masyvių išorėje rombu sukaltų dvigubų lentinių durų. 1977 m. nuotraukose (10e. pav.) durys horizontalių lentelių (XX a. pradžia būdingo kalimo), stulpai paprasti, apskriti, viršuje sujungi tvorele, apačioje – tašais, paliekant tarpus tarp kolonų ties durimis.

1975 m. kolūkio valdyba numatė svirne įrengti kolūkio buities ir liaudies meno dirbinių muziejų ir svetainę. 1977 m. Paminklų konservavimo institute buvo paruošta restauravimo ir pritaikymo dokumentacija (autorė architektė R. Tarabildienė). Pirmame aukšte turėjo būti įrengtas žemės ūkio padargų muziejus, svetainė – „šišlykinė“, jos virtuvė bei pagalbinės patalpos, antrame – etnografinių baldų ir medžioklės trofėjų ekspozicija. Projektas pilnai neįgyvendintas, tačiau pastatas tvarkytas. Vėl pakeistos durys, naujiems stulpams suteiktas kaneliūras imituojantis dekoras ir kt.

Šiandien svirnas yra privačioje nuosavybėje.

Išvados:

1. Pagal kai kuriuos istorinių šaltinių duomenis sodybvietės viršutinėje terasoje galėjo būti kelių laikotarpių sodybinis užstatymas: XVI-XVII a. Narbutų laikotarpio senoji sodyba (*dvaro* kiemas) su mūriniais rūmais, vartais ir įvažiavimu nuo miestelio pusės tuoj už tilto, ir XVIII-XX a. pr. sodyba, su mediniais pastatais ir įvažiavimu iš šiaurinio keliuko.

2. Dvaro sodyba sunyko po Antrojo pasaulinio karo. Tačiau išliko sodybvietės ribos (žymi perimetrinis užsodinimas ir dirbtiniai reljefo elementai), vizualiai atsekama principinė planinė kiemų struktūra (sodybos dalys – reprezentacinio kiemo, sodo, ūkinio kiemo vietos, pagrindinis įvažiavimas).

3. Išlikę dvaro laikų elementai – liepų gojus, sodybos ribų apsodinimas su grioviu, reprezentacinę dalį su ūkiniu kiemu jungusi alėja ir kt. želdiniai, dviaukštis svirnas yra XVIII-XIX a. sodybos reliktai.

4. Norint nustatyti senosios XVI - XVII a. sodybos reprezentacinio kiemo vietą, reikalingi archeologiniai tyrimai šiaurinėje sodybos dalyje.

Literatūra ir šaltiniai:

A. Miškinis. *Kaltanėnai. Rytų Lietuvos miestai ir miesteliai*, II knyga. Vilnius. Savastis, 2005, p.93-114; R. Firkovičius. *Buv. Kaltanėnų dvaro, Švenčionių r., svirno istoriniai tyrimai*. KTU Architektūros ir statybos instituto Kultūros paveldo ir urbanistikos tyrimų centro archyvas (toliau KTU ASI), b. 16, p. 104-108; I. Baliulytė. *Kaltanėnų dvaro sodybos istoriniai tyrimai*. Asmeninis I.Baliulytės archyvas; A. Jankevičienė. *Švenčionių rajono Kaltanėnų buv. dvaro svirnas, 1977 m. ekspedicijos medžiaga*, KTU ASI: aprašas, brėžiniai – b. 466, nuotraukos – neg. Nr. 12781-12785; M. Morełowski. *Przewodnik po okolicach Wilna*. Wilno, 1939, s. 254; LVIA, F.525, ap.8, b.1307, l. 2-4; *Žemėlapis – Военно-топографическое управление: масштаб 1 версто в дюйме: LXV-8 (полуше) 1902-03 г.г., Kaltanėnai: aeronuotrauka, 1944-07-19, 6X_1648_SD*.

Iliustracijų sąrašas:

1. Dvaro sodyba 1811 m. plane [A. Miškinis. *Kaltanėnai. Rytų Lietuvos miestai ir miesteliai*, II knyga. Vilnius. Savastis, 2005, p.97].
2. Dvaro sodyba 1842 m. plane [LVIA, F.526, ap.7, b.907]
3. Dvaro sodyba 1902-03 m. vieno varsto colyje plane [Военно-топографическое управление: масштаб 1 версто в дюйме: LXV-8 (полуше) 1902-03 г.г.]
4. Dvaro sodyba 1901 m. plane [LVIA, F.527, ap.1, b.1381]
5. Dvaro sodybos vaizdas iš šiaurės pusės. Kaltanėnai: aeronuotraukos fragmentai, 1944-07-19
6. Dvaro sodybos vaizdas iš pietų pusės. Kaltanėnai: aeronuotraukos fragmentas, 1944-07-10
7. XIX a. – XX a.pr. sodybos užstatymo schema
8. Šiaurinę sodybos ribą žyminti alėja su grioviu. D.Puodžiukienės nuotrauka, 2017 m.
9. Kaltanėnų dvaro svirnas XX a. pr. LVIA, F.1135, ap. 3, b.509; signatūra pateikta I.Baliulytės darbe „Kaltanėnų dvaro sodybos istoriniai tyrimai“. [Asmeninis I.Baliulytės archyvas]
10. Kaltanėnų dvaro svirnas. A. Jankevičienės nuotraukos, 1977 m., KTU ASI neg. Nr. 12781-12784.

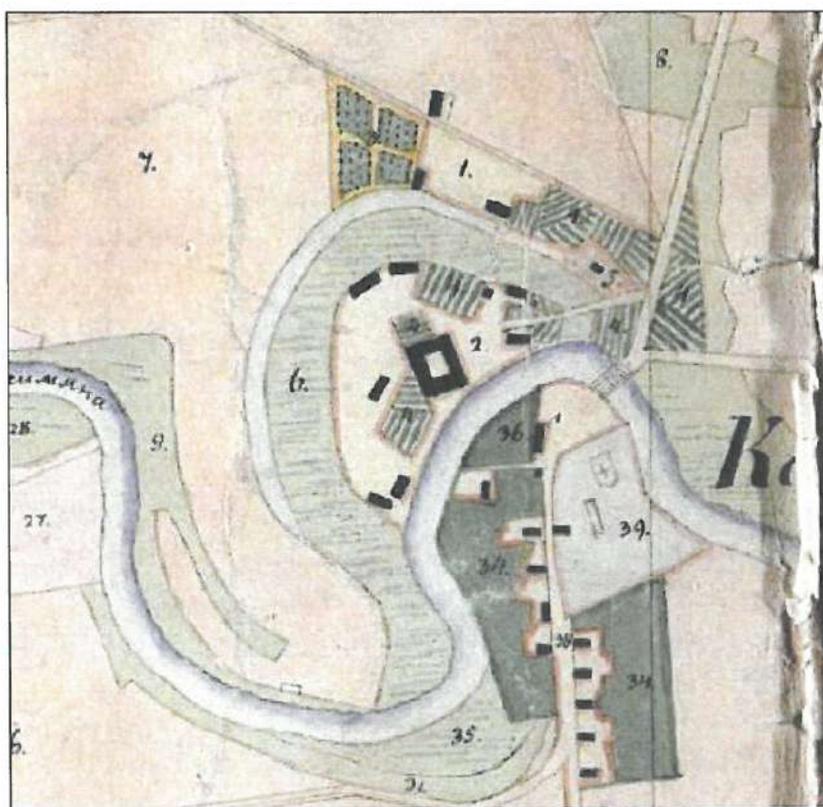

1 pav. Dvaro sodyba 1811 m. plane

[A. Miškinis. Kaltanėnai. *Rytų Lietuvos miestai ir miesteliai*, II knyga. Vilnius. Savastis, 2005, p.97].

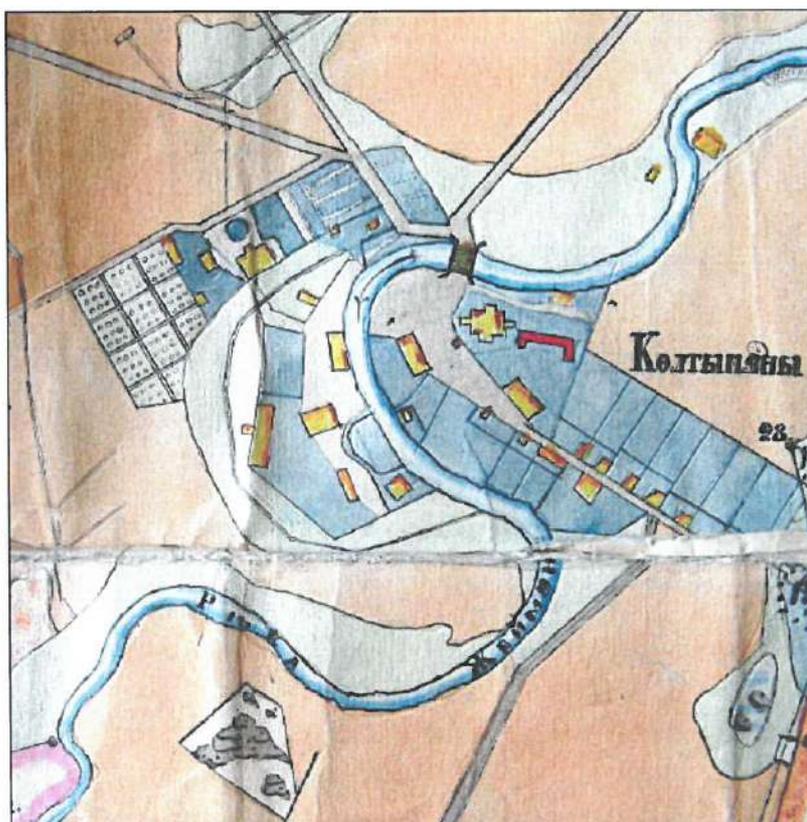
2 pav. Dvaro sodyba 1842 m. plane

[LVIA, F.526, ap.7, b.907]

3 pav.
Dvaro sodyba 1902-03 m.
vieno varsto colyje plane
 [Военно-топографическое
 управление: масштаб 1 версто в
 дюйме: LXV-8 (полуше) 1902-03
 г.г.]

4 pav.
Dvaro sodyba 1901 m. plane
 [LVIA, F.527, ap.1, b.1381]

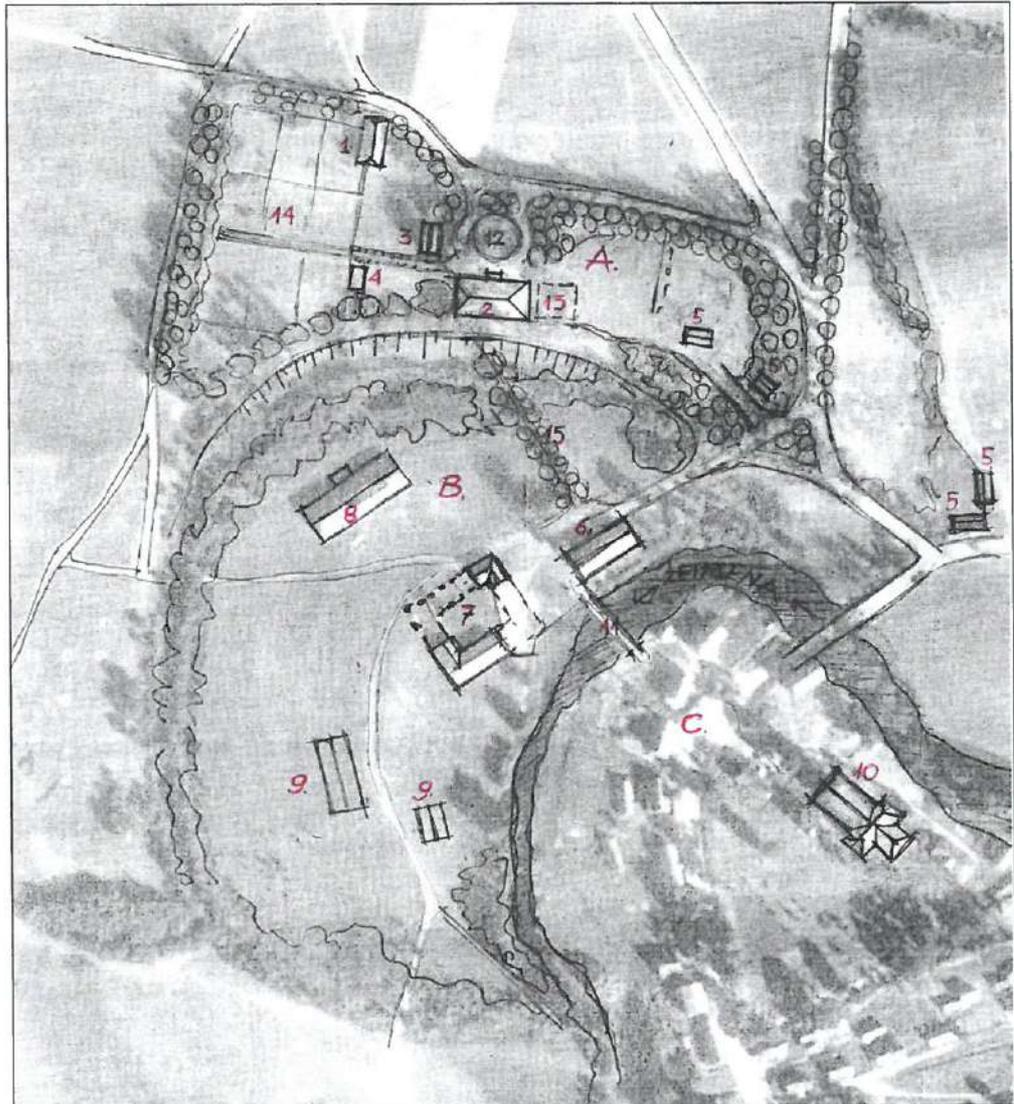
5 pav.
Dvaro sodybos vaizdas iš
šiaurės pusės.

Kaltanėnai: aeronuotraukos
fragmentai, 1944-07-19

5 pav.
Dvaro sodybos vaizdas iš
pietų pusės.

Kaltanėnai: aeronuotraukos
fragmentas, 1944-07-10

**7 pav. XIX a. – XX a.pr. sodybos užstatymo schema
(sudaryta pagal kartografinę medžiagą);**

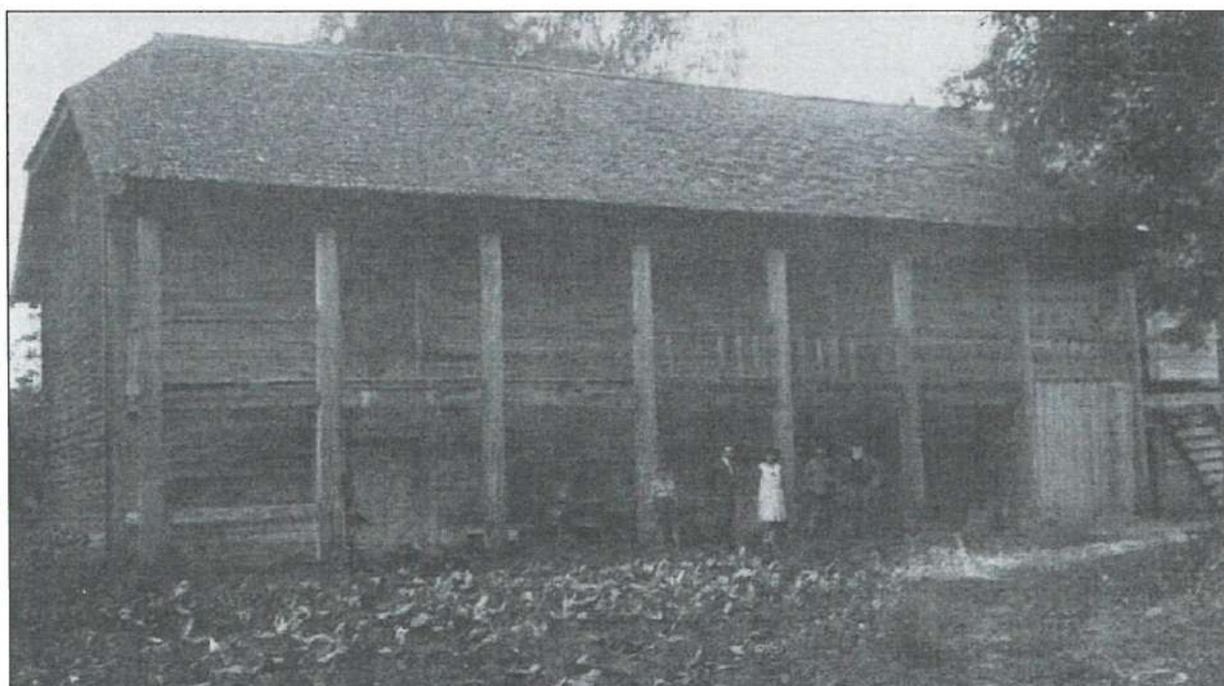
A - reprezentacinė dalis, B - ūkinė sodybos dalis, C - miestelis;

1 - dviaukštis svirnas (išlikęs), 2 - ponų namas, 3 - virtuvė (?), 4 - ledainė (?), 5 - nežinomas pastatas, 6 - palivarko namas (?), 7 - diendaržinis tvartas (abarės), 8 - ūkinis (klojimas?), 9 - ūkinis pastatas, 10 - bažnyčia, 11 - tiltelis, 12 - parteris (kliomba), 13 - gėlynas, 14 - sodas, 15 - alėja į žemutinę terasą (ūkinį kiemą, miestelį ir bažnyčią).

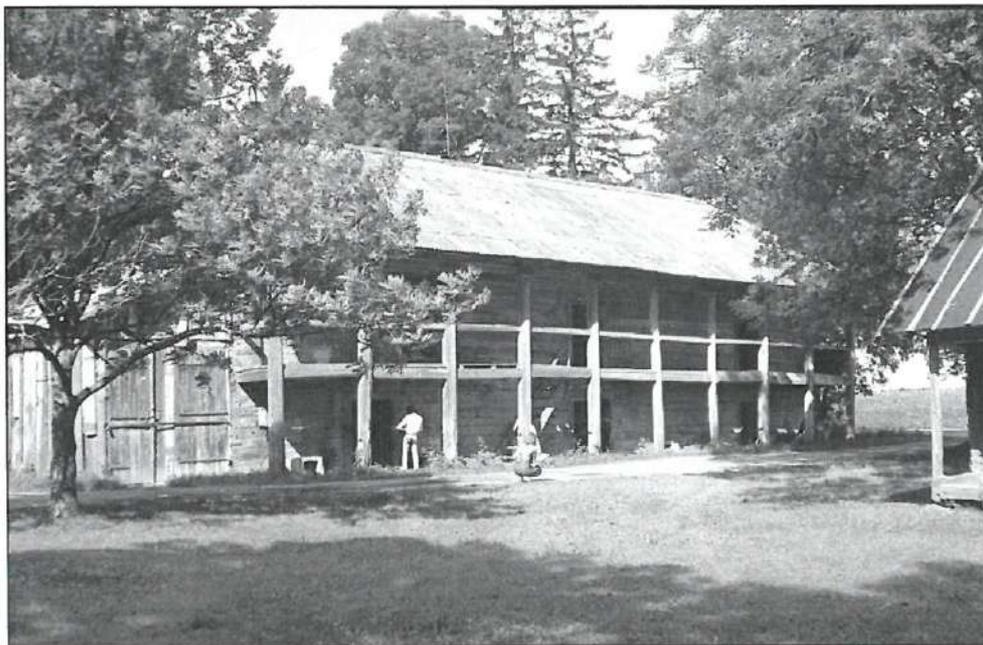
9 pav. Šiaurinę sodybos ribą žyminti alėja su grioviu.
D.Puodžiukienės nuotrauka, 2017 m

8 pav. Kaltanėnų dvaro svirnas XX a. pr.
LVIA, F.1135, ap. 3, b.509; signatūra pateikta I.Baliulytės darbe
„Kaltanėnų dvaro sodybos istoriniai tyrimai“. [Asmeninis I.Baliulytės
archyvas]

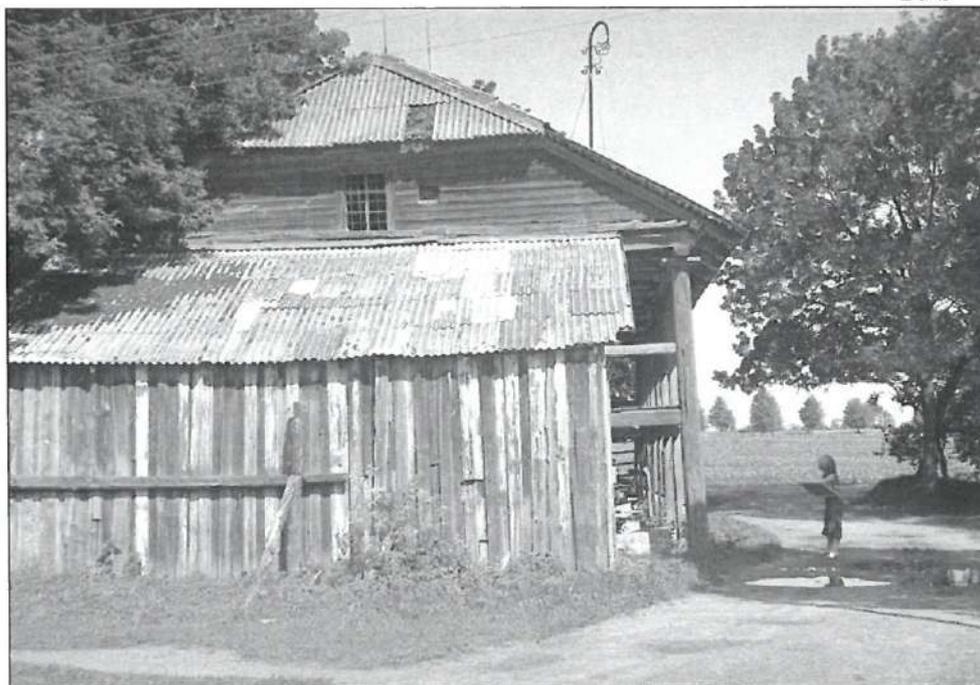
10 a, b, c, d, e. pav. Kaltanėnų dvaro svirnas. A. Jankevičienės nuotraukos, 1977 m.

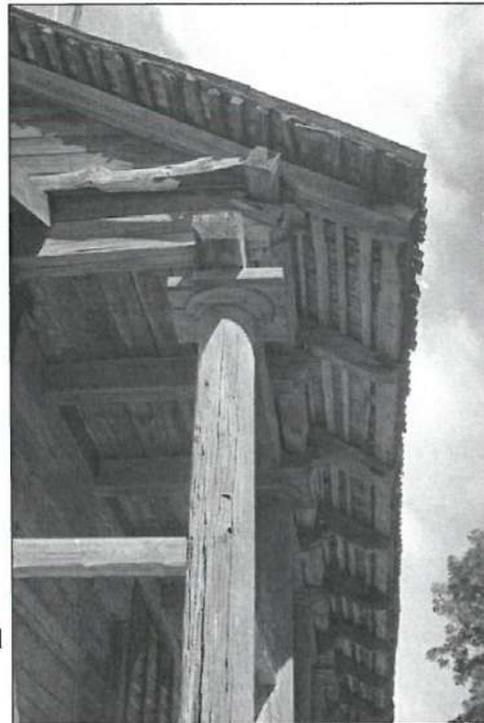
KTU ASI neg. Nr. 12781-12784;

10 a

10 b

10c 10d

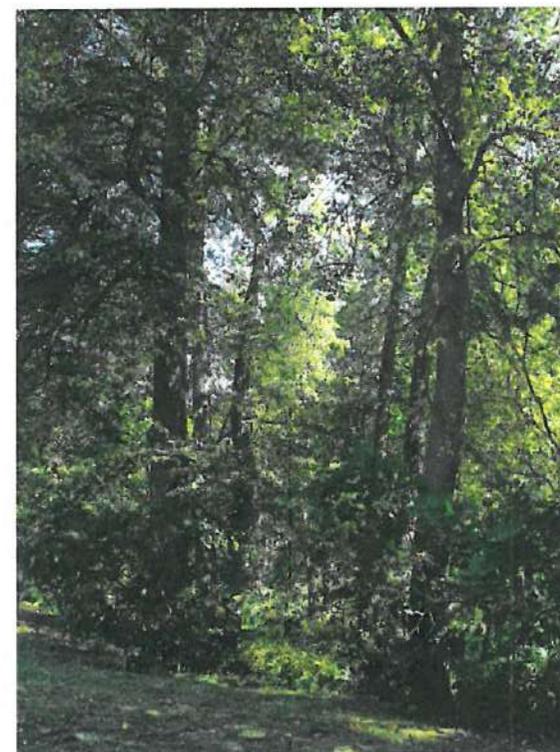

10 e

Vertybės teritorija: viršutinė terasa (ist. reprezentacinė dvaro sodybos dalis)

vaizdas iš Šiaurinės pusės: kairėje – ketera, apsodinta klevų ir liepų eile, dešinėje – liepų ratas

liepų alėja, jungianti viršutinę ir apatinę sodybos terasas

Vertybės teritorija: viršutinė terasa (ist. reprezentacinė dvaro sodybos dalis)

vaizdas iš Pietinės dalies (iš buvusio sodo teritorijos): centre - svirnas, dešinėje, aktyvaus poilsio zona

vaizdas iš Pietinės dalies į Šiaurinę teritorijos pusę (nuo neišlikusi dvarininko namo)

Vertybės teritorija: Šiaurinė dalis nuo Utenos ir Molėtų g. sankryžos

takai, vedantys į žemutinę ir viršutinę terasas, dešinėje – buvusio istorinio kelio trasa su pylimu ir medžių eilėmis

buvusio istorinio kelio trasa

maitinimo įstaigos statiniai

Vertybės teritorija:

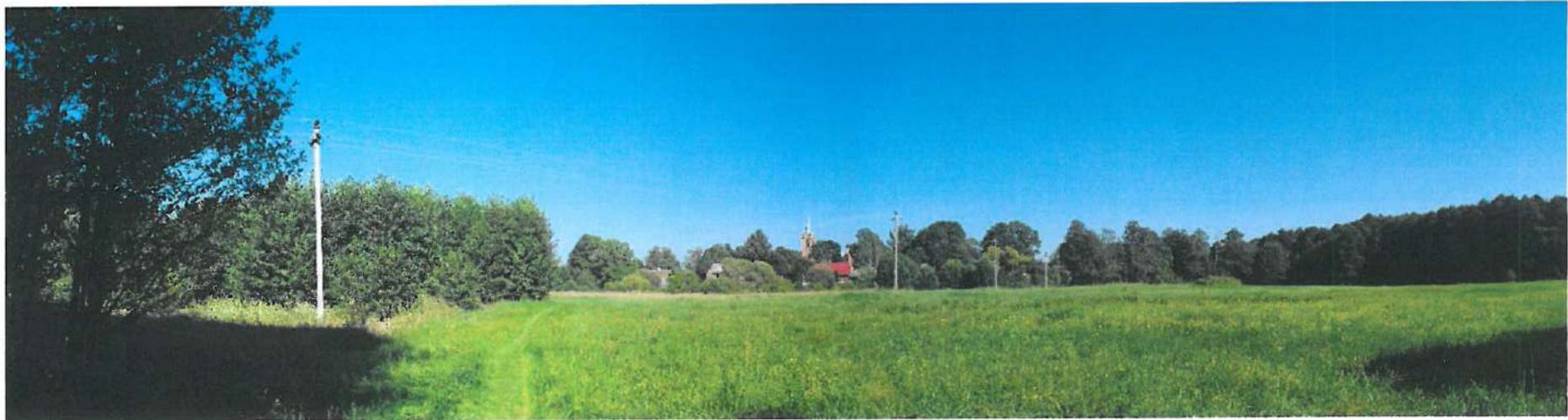

viršutinės terasos apsodinimas medžių eilėmis

Pietinis sodybos pakraštys

Vertybės teritorija: žemutinė terasa (ist. ūkinė dvaro sodybos dalis):

užliejamos pievos, už upės - Kaltanėnų miestelis

pievos augmenija

Vertybės teritorija: žemutinė terasa (ist. ūkinė dvaro sodybos dalis):

Žeimenos upė, dešinėje – dvaro teritorijos pakrantė

Žeimenos upė, kairėje – dvaro teritorijos pakrantė

Užpelkėjusi buvusio kanalo vieta tarp viršutinės ir žemutinės terasų

pavėsinė ir takai buv. ūkinių pastatų vietoje